

Házasság és lelkipásztori megtérés

Interjú Christoph Schönborn bíborossal

Lelkipásztori tanulságai, elemző, távlatos és maradandó gondolatai miatt az alábbiakban teljes terjedelmében közöljük azt az interjút, amely a La Civiltà Cattolica 2015. szeptember 26-i számában jelent meg (494–510.), tehát még az október 5. és 25. között ülésezett rendes püspöki szinódus előtt, melyet „a család hivatása és küldetése az egyházban és a mai világban” témáról tartottak a Vatikánban. – A szerk.

*

A 2014. október 5. és 19. között tartott rendkívüli családszinóduson többek között Schönborn bíboros, bécsi érsek hozzászólása lepett meg. A szinódusi felszólalás után egy közös barátnál rendezett vacsorán beszélgettünk. Elmesélte nekem, mit élt át egy olyan család gyermekeként, amelyben a szülők elváltak. Lényeglátása nem pusztán intellektuális reflexió, hanem egy megélt tapasztalat gyümölcse volt.

A Szent Péter tér kolonnádjai alatt sétálva arról beszélt nekem, hogy a szinódusi megbeszéléseken megfélemedeznek a nagyszülőkről és a nagybácsikról, nagynénikről. Azt mondta, hogy a család nemcsak feleség, férj és gyerekek, hanem egy kiterjedt kapcsolati háló, amelynek nemcsak a rokonok a részei, hanem a barátok is. Egy válás nemcsak a házaspár életét kavarja fel, hanem a kapcsolatok kiterjedt hálójának szövedékét is. Az is igaz azonban, hogy ez a szövedék képes megmaradni az elszakadás viharában, és képes megtartani a leggyengébbeket, például a gyermekeket.

Nem hagytuk abba e beszélgetést. Néhány hónap múlva egymás után kétszer is találkoztunk a *La Civiltà Cattolica* székhelyén. [...] A beszélgetést végül Bécsben, a Kardinal König Hausban is folytattuk. A most következő interjú ezeknek a találkozásoknak a gyümölcse, mely végül egy egységes párbeszéd formáját öltötte. Azt kértem a bíborostól, hogy lelkipásztori tapasztalatai alapján reflektáljon. Szavainak súlyát és lelkiületét ez a lelkipásztori indíttatás adja.

Bíboros úr, véleménye szerint mi volt a rendkívüli családszinódus összehívásának célja? A család örömeről és a család előtt álló kihívásokról esett szó.

– Amikor Ferenc lett a pápa, elődje, Benedek pápa már meghatározta a következő szinódus témáját: a keresztény antropológia általános kérdései és leginkább a bioetikai kérdések. Amikor Ferenc pápa először találkozott a szinódusi tanács tagjaival, azonnal felhívta a figyelmet arra, hogy a család és a házasság mélyreható vizsgálata nélkül nehéz lesz ezekről a kérdésekről beszélgetni. Ennek következtében a tematika lassanként módosult. Nem hanyagolták el az antropológiai jellegű kérdéseket, de összefüggésbe hozták őket azzal az eredeti antropológiával, ami nem más, mint

a bibliai tanítás a férfiról és a nőről, kettőjük egyesüléséről, hivatásáról, a házasság és a család nagy témájáról.

Miért kell visszatérni egy olyan témához, amellyel Szent II. János Pál pápa szinte kimerítő módon foglalkozott pápasága huszonnégy éve alatt?

– Azt hiszem, Ferenc pápa mindenekelőtt bátorítani szeretett volna minket arra, hogy a minden emberhez közel lépő jó pásztor tekintetével lássuk a házasság és a család szépségét és alapvető fontosságát – ezt többször is elmondta nekünk. Útnak indította ezt a *szünodoszt*, ezt a közös utat, amely során mindannyiunkat arra hív, hogy ne felülről, elvont elképzelésekből kiindulva szemléljük a helyzetet, hanem a lelkipásztorok tekintetével, akik evangéliumi szellemben látják napjaink valóságát. Mindenekelőtt fontos, hogy a család és a házasság valóságára vetett tekintet nem kritikus tekintet, amely kiemeli a hiányosságokat, hanem jóindulatú tekintet, amely meglátja, mennyi jóakarát és erőfeszítést van jelen még a sok szenvedés közepette is. Tulajdonképpen hitvallást kér tőlünk: Jézushoz hasonlóan lépünk közel a különféle emberek tömegéhez, anélkül hogy félnénk attól, hogy megérintenek.

A konkrétság és a közelség iránti vágyat kell tehát látnunk abban, hogy a szentatyja összehívta a szinódust?

– Igen, azt a vágyat, hogy az egyes embert lássuk, mindennapi élete örömeiben, szenvedéseiben, szomorúságában és félelmeiben, és elvigyük neki az örömhírt, miközben észrevesszük, hogy sok nehézség közepette, ugyanakkor nagylelkűen éli az evangéliumot. El kell szakadnunk a könyveinktől, hogy bemenjünk a tömeg közé, és engedjük, hogy az emberek élete megérintsen minket. Nézzük őket, ismerjük meg többé-kevésbé instabil élethelyzetüket, tudván, hogy minden ember szíve mélyén ugyanaz a vágy él. A Szent Ignác-i módszer ez: a hétköznapi élet kis részleteiben megkeresni Isten jelenlétét, működését. Még messze vagyunk attól, hogy megvalósítsuk Ferenc pápa eredeti vágyát. Az egyházi és a szinódusi megbeszélések során még nem jutottunk el ebbe a dimenzióba. Még mindig túl sokat beszélünk azon a nyelven, amely üres fogalmakból áll.

Vannak, akik szerint viszont kifejezetten a tanítás a cél; mások pedig éppen ellenkezőleg, félnék az egyházi tanítástól...

– Ferenc pápa nem más kihívást támaszt felénk, mint hogy elhiggyük: a bátorság, amely abból fakad, hogy egyszerűen közel lépünk az emberek hétköznapi életéhez, nem távolít el minket az egyház tanításától. Nem homályosítjuk el a tanítás világosságát azzal, hogy az emberek mellett járunk az úton, mert mi magunk is arra vagyunk hivatva, hogy a hitben járjunk. Az egyházi tanítás elsősorban nem elvont tézisek sorozata, hanem Isten szavának fénye, amely az egyház és a mai világ útjait járó hívek szívében élő apostoli tanúságtételben mutatkozik meg. A hit fényének világossága és a hit doktrinális fejlődése az emberben nincs ellentmondásban azzal, hogy Isten együtt

jár az úton velünk, akik gyakran távol vagyunk attól, hogy teljességében megéljük az evangéliumot.

A rendes szinódusnak milyen kihívásokkal kell majd szembenéznie?

– Több neuralgikus pont is látszik már, káros lenne, ha nem tulajdonítanánk jelentőséget ezeknek. Elsőként az jut eszembe, hogy értsük meg a házasság, csakúgy mint a család történelmi, társadalmi dimenzióját. Mi, teológusok és püspökök, lelkipásztorok és az egyházi tanítás őrzői túlságosan gyakran feledkezünk meg arról, hogy az emberi élet a társadalom által kínált feltételek között zajlik: meghatározott pszichológiai, szociális, gazdasági, politikai adottságok között, egy bizonyos történelmi keretben. Ez eddig hiányzott a szinódusról. Meglepő dolog ez, ha csak azt a hatalmas fejlődést nézem is, amit a saját életem hetven éve alatt megéltem. Hogyan feledkezhetünk meg arról, hogy a történelem során nem mindenki számára volt elérhető a házasság? Évszázadokon, talán évezredekken át a házasság nem az volt, amit a Biblia mond a férfiról és a nőről. Nagyon sok ember számára a társadalmi helyzete miatt egyszerűen lehetetlen volt a házasság. Gondoljunk csak a rabszolgákra. Gondoljunk arra, hogy számos foglalkozás művelőinek a házasság egyrészt anyagilag volt elérhetetlen, másrészt *ex professo* ki voltak zárva belőle. Vidéken még három nemzedékkel ezelőtt is éltek olyan szolgálólányok, parasztlányok, akik nem házasodtak, mert nem tudták kifizetni a hozományt. *Franz Jägerstätter*, ez az osztrák boldog, akit mi, osztrákok annyira szeretünk, a nácizmus vértanúja, akit XVI. Benedek avatott boldoggá, törvénytelen gyermeke volt egy szolgálólánynak, aki soha nem mehetett volna férjhez, ha egy parasztember meg nem könyörül rajta, és feleségül nem veszi úgy, hogy örökbe fogadja a gyermeket. Bécsben a XIX. századi kereszteségi jegyzőkönyvek szerint a gyermekeknek körülbelül a fele törvénytelen volt, polgári családok szolgálóinak a gyermeke, akiknek nem volt anyagi lehetőségük arra, hogy megházasodjanak. Gondoljunk a szegény országok jelenlegi helyzetére. Kicsit megbotránkoztam azon, hogy a szinóduson nagyon elvont módon beszélünk a házasságról. Kevesen beszéltek közülünk a házasodni kívánó fiatalok valós helyzetéről. Panaszkodunk, amiért szinte egyetemessé vált az együttélés, sok fiatal és kevésbé fiatal pár él együtt polgári, még több egyházi házasságkötés nélkül. Azért vagyunk itt vajon, hogy sajnálkozzunk ezen a jelenségen, ahelyett hogy feltennénk magunknak a kérdést: „Mi változott az életkörülményekben?”

Ön lelkipásztor. Bécs érseke. Mi a helyzet ma Ausztriában?

– Ausztriában az együtt élő fiatalok – ők vannak nagy többségben – adózás szempontjából rosszabb helyzetbe kerülnek, ha megházasodnak. Ezenkívül az is bizonytalan, van-e munkájuk, nehezen találnak állandó, tartós munkát, nem úgy, mint ahogy az én generációm idején volt. Hogyan tudjanak otthont építeni, családot alapítani ilyen körülmények között? Olyan társadalmi helyzetben vannak, amely meglehetősen gyakori volt a múlt században, amikor sokan pusztán társadalmi helyzetük miatt nem házasodhattak. Nem azt mondom, hogy jó dolog, ami manapság történik, hanem azt, hogy figyelmes és együtt érző tekintettel kell néznünk a valóságot. Könnyen esünk abba

a hibába, hogy nem teszünk mást, mint kárhoztatjuk társadalmunk hedonizmusát és individualizmusát. Nagyobb erőfeszítést kell tennünk azért, hogy figyelmesen nézzünk ezekre a helyzetekre.

Beszédéből az a bizalom árad, hogy mindennek ellenére az emberek képesek a jóra.

– Tanúskodnunk kell arról, hogy mélyen bízunk az emberben, Isten szeretett gyermekében, és mélyen bízunk a házasságban, a családban, amely a társadalom élető sejtje. Nagyon meghatott, amikor Ferenc pápa erről a pozitív hozzáállásról szólt. Például amikor a színóduson figyelmeztetett minket: „Hiszen ti sosem beszéltek a nagyszülőkről!” És ez igaz: oly sokszor csak formális dolgokról beszélünk! Ő hányszor beszélt már arról a híres nagymamájáról, aki annyira meghatározta az életét! Arra hív minket, hogy szeretettel és alapvető bizalommal nézzünk a család világára.

Bocsásson meg a személyeskedésért, de az ön tapasztalatát meghatározta szülei válása.

– Igen, olyan családból származom, ahol a szülők elváltak. Apám újránősült. Már a nagyszüleim is elváltak. Ezért nagyon korán megismertem a mozaikcsaládok helyzetét. Gyakorlatilag ebben nőttem fel, egy olyan világban, amely napjainkban sok ember életének a valósága. Megtapasztaltam azonban a család végtelen jóságát is. Számos válsághelyzet van, sok olyan ideológia, amelyet el kell ítélni, világosan néven kell nevezni – ám mindezek ellenére a házasság és a család ma is az emberi élet és a társadalom alapvető sejtje.

Én személyesen két dolgot hiányoltam a színóduson: hogy odafigyeljenek a gyermekekre, és hogy a családot mint kiterjedt kapcsolati hálót vegyék figyelembe (amelynek részei a nagyszülők, az unokák, a nagybácsik, nagynénik...) Úgy tűnik nekem, hogy a színódus a családot szűk értelemben vette, mint ami a feleségből, a férjből és a gyerekekből áll, és a helyzeteket a házastársak szemszögéből vizsgálta. Nem gondolja, hogy ha a gyerekek nézőpontjából vizsgálták volna, és figyelembe vették volna azokat a kötelekeket, amelyek egy család körül kialakulhatnak, akkor más, teljesebb módon alakíthatták volna ki elképzelésüket?

– A színóduson felszólalásaink szinte kizárólag a férfi-nő-gyermek struktúrára koncentráltak. Emlékeztettem arra – ezt mások is megemlítették, végül be is került a színódus záródokumentumába –, hogy amikor két ember összeházasodik vagy közös életet kezd, akkor mindig része a történetnek két család. Ez minden házasság alapvető, hétköznapi adottsága, amely olykor nehézségekkel jár. A család az első szociális háló a társadalomban.

Talán annyira elvontan tekintünk a házasságra, hogy elfelejtjük: a házasság évszázadokon, évezredekken keresztül mindenekelőtt két család szövetsége volt.

– A színóduson komolyan beszélgettünk az afrikai helyzetről, ahol a hagyományos házasság gyakran még mindig leginkább két család között jön létre. Mindenesetre az

általános felfogásunk a két elszigetelt, egy párt alkotó ember közti házasságról nagyon elvont. Egy fiú és egy lány házassággal végződő találkozása mögött ott van egy egész kapcsolati háló, két érintett család. Az egyháznak erőteljesen fel kell emelnie a hangját ennek a családi hálónak a támogatása érdekében, amely az egész társadalom alapvető szövetét képezi.

Ön szerint milyen tekintettel, milyen hozzáállással közelítsünk azokhoz a párokhoz, akik rendezetlen életállapotban élnek?

– A legutóbbi szinóduson egy olyan olvasatot javasoltam, amely számos vitát váltott ki, és amely a szinódus előtti jelentésben még benne volt, a záródokumentumban, a szinódusi jelentésben azonban már nem szerepel. A *Lumen gentium* – az egyházzól szóló konstitúció – 8. pontjában található egyháztani olvasat analógiája volt ez. A kérdés, amiről szó van: „Hol található meg Krisztus egyháza? Hol testesül meg konkrétan? Valóban létezik Krisztus egyháza, amelyet ő szeretett volna, amelyet ő alapított?” A zsinat egy híres megállapítással felelt erre: „Jézus Krisztus egyetlen egyháza a katolikus egyházban létezik” – *subsistit in Ecclesia catholica*. Ez nem csupán egyszerű azonosítás, mintha azt mondaná, hogy Jézus Krisztus egyháza a katolikus egyház. A zsinat azt állította: a katolikus egyházban létezik, amely egységben van a pápával és a legitim püspökökkel. A zsinat hozzáteszt egy mondatot, amely a kulcsmondata lett: „Jóllehet szervezetén kívül is megtalálható az igazságnak és a megszentelésnek több eleme, melyek mint Krisztus egyházának saját ajándékai, a katolikus egységre sarkallnak.” Más felekezetek, más egyházak, más vallások nem egyszerűen a semmivel egyenlők. A II. vatikáni zsinat kizárja a *minden vagy semmi* ekkleziológiáját. A *minden* a katolikus egyházban valósul meg, de más egyházakban, sőt más vallásokban is megvannak a megszentelődés és az igazság elemei. Ezek az elemek Krisztus egyházának az elemei, és természetüknél fogva a katolikus egység és az emberi nem egysége felé irányulnak, amely felé irányul maga az egyház is, amely úgymond a megelőlegezése Isten nagy tervének, ami nem más, mint Isten egyetlen családja, az emberiség. Ebben az olvasatban érthető meg a zsinat megközelítése, amely elsősorban nem azt veszi figyelembe, mi hiányzik más keresztény egyházakból, közösségekből, más vallásokból, hanem azt, hogy milyen pozitív dolgok vannak bennük. Megragadhatók bennük a *semine Verbi*, vagyis az Ige magjai, az igazság és a megszentelődés elemei.

Véleménye szerint hogyan alkalmazható ez a megközelítés a családra? Úgy gondolja, jelen vannak a megszentelődés és az igazság elemei, vagyis a pozitív elemek a házasság és a család nem rendezett formáiban is? Ezekben a formákban nincs meg a szentségi házasságban kimondott szövetség. Mégis úgy tűnik, ez nem akadályozza meg, hogy jelen legyenek benne elemek mintegy a szövetség ígéretéért: a hűség, az egymás iránti figyelem, a családodá válás iránti vágy. Ez nem minden, de már valami. Fel lehet ismerni ezekben a családról szóló igazság magvait, amelyek növekedését, érését aztán segíthetik a lelkipásztorok?

– Egyszerűen csak azt javasoltam, hogy alkalmazzuk ezt az egyháztani megoldókulcsot a házasság szentségére is. Mivel a házasság egyház kicsiben (*ecclesiola*), a család kis

egyház, ezért úgy érzem, jogos az analógia, és elmondhatjuk, hogy a házasság szentsége ott valósul meg a maga teljességében, ahol megvan a szentség egy férfi és egy nő között, akik hitben élnek, és így tovább... Ez azonban nem zárja ki, hogy a házasság szentségének e teljes megvalósulásán kívül is lehetnek a házasságnak olyan elemei, amelyek jelzésértékű, pozitív elemek.

Vegyük például a polgári házasságot...

– Igen, ezt többre tartjuk, mint az egyszerű élettársi kapcsolatot. Miért? Hiszen csak egy polgári szerződés, amelynek szorosan vett egyházi nézőpontból semmi jelentősége nincs. Elismerjük azonban, hogy a polgári házasságkötésben nagyobb elköteleződés van jelen, vagyis erősebb a szövetség, mint egy egyszerű élettársi kapcsolat esetében. Két ember a társadalom, az emberek és önmaguk előtt kimondja, hogy elkötelezi magát egy szövetségre, amelyet törvényileg szabályoznak rendelkezések, tilalmak, köteleességek és jogok. Az egyház szerint ez egy további lépés az egyszerű együttélés után. Ez az eset közelebb áll a szentségi házassághoz. Olyan, mint egy ígéret, jelzés. Ahelyett, hogy a hiányosságokat sorolnánk, közelebb is léphetnénk ezekhez a helyzetekhez, észrevéve mindazt a jót, ami benne van ebben az állandóvá váló szeretetben.

A szinódus számára fontos tehát, milyen tekintettel néz rá azokra a helyzetekre, amelyekben hiányosságok vannak.

– Nemcsak a hiányosságokat keresve kellene néznünk az együttélés számos helyzetét, hanem olyan nézőpontból, amely azt is látja, ami már ígéretként ott van, ami már megvalósult. A zsinat egyébiránt azt is hozzáteszi, hogy bár az egyházban mindig jelen van a valóságos szentség, az egyház bűnös emberekből áll, és a megtérés útját járja (vö. LG 8). Mindig szüksége van a megtisztulásra. Egy katolikus soha nem helyezheti magát egy fokkal magasabbra a többiekénél. Minden keresztény egyházban, még más vallásokban is vannak szentek. Jézus kétszer mondta pogányoknak – egy asszonynak és egy római tisztnek: „Még Izraelben sem találtam ekkora hitet!” Igaz hitet talált Jézus a kiválasztott népen kívül.

Ha a házasságra alkalmazzuk ezt, az igazi különbség nem azok között van, akik szentségi házasságban élnek – és úgymond rendben vannak –, illetve az emberiség minden más tagja között, akik erőfeszítések árán élik meg a nem tökéletes megvalósulását annak, ami szentségi házasság kellene hogy legyen.

– Akiknek megadatott az a kegyelem és öröm, hogy megélik a szentségi házasságot – hitben, alázatban és kölcsönös megbocsátásban, bizva Istenben, aki mindennap működik az életünkben –, azok észre tudják venni és meg tudják különböztetni egy párban, egy élettársi kapcsolatban, az együtt élőkben a hősiesség, az igaz szeretet, az igazi, kölcsönös önátadás elemeit. Akkor is, ha azt kell mondanunk: „Ez még nem a szentség teljes megvalósulása.” De kik vagyunk mi, hogy ítélkezzünk, és azt mondjuk, hogy nincsenek meg bennük az igazság és a megszentelődés elemei? Az egyház

egy nép, amelyet Isten maga köré gyűjt, és amelybe mindannyian meghívást kaptunk. Az egyház szerepe, hogy kíséren minden embert a növekedés, az előrehaladás útján. Lelkipáosztorként megtapasztalom az úton lét örömét a hívők között, de sok nem hívő között is.

Azt látjuk, hogy egyrészt fontos és helyes, ha objektív kritériumok alapján gondolkodunk, szükségünk is van rá, másrészt azonban ezek a kritériumok nem meritik ki a teljes valóságot.

– Nagyon egyszerű példát mondok egy férfi és egy nő esetére. A nő első házassága polgári házasság volt, mert a férje már elvált volt, így csak polgári házasságot kötöttek. Ez a házasság kudarcot vallott, elváltak. A nő másodszor is házasodott. Ebben az esetben a férfi nem kötött előzőleg egyházi házasságot, és a nő is csak polgári házasságban élt. Ezért köthettek szentségi házasságot. Ha objektíven nézzük, ez megindokolható, rendben van. Mi történt volna azonban akkor, ha a nő első férje nem lett volna már elvált? Ha egyházi házasság lett volna az az előző, amely különféle okokból kudarcot vallott, és végül egy második kapcsolathoz vezetett, akkor ez a második együttélés is rendezetlen lenne. Ebből az következik, hogy hajlanunk kell az objektivitásra, ugyanakkor figyelniünk kell az élet összetettségére is. Vannak olyan esetek, amikor az emberek csak a második vagy akár a harmadik együttélésben fedezik fel valójában a hitet. Ismerek egy embert, aki nagyon fiatalon, látszólag még hit nélkül kötötte első egyházi házasságát. Ez kudarcra végződött, és egy második, végül egy harmadik polgári házasság követte. Ez az ember csak akkor, a harmadik házasságban fedezte fel a hitet, vált hívővé. Nem arról van tehát szó, hogy félre kellene tenni az objektív kritériumokat, hanem arról, hogy amikor kísérek valakit, mellette kell lennem az úton.

Mit lehet hát tenni ilyen körülmények között?

– Az objektív kritériumok egyértelműen azt fejezik ki, hogy akit köt még egy előző, szentségi házasság, az nem vehet részt teljesen az egyház szentségi életében. Ez az ember szubjektíven megtérésként éli meg ezt a helyzetet, mint élete nagy felfedezését, olyannyira, hogy azt is lehetne mondani – másképpen, de a páli kiváltsággal (*Privilegium Paulinum*) analóg módon –, hogy a hit érdekében valamiképpen meg lehet tenni egy lépést, amely túlmegy azon, amit a szabály objektív módon állít. Azt hiszem, ez az elem nagyon fontos lesz a következő színóduson. Erről szólva nem rejtem véka alá, mennyire megdöbbenett, hogy egy merőben formális érvelés az *intrinsece malum*¹ hóhérbárdját mozgatja.

Nagyon fontos dolgot érint ezzel. Meg tudná jobban magyarázni? Mi a baj azzal, amit intrinsece malumként határoznak meg?

¹ Az *intrinsece malum*, vagyis az „önmagában rossz” fogalmán azt a cselekedetet értjük, amelynek erkölcsi tartalma semmiképpen nem változhat negatívból pozitívba. Olyan cselekedetről van tehát szó, amely erkölcsileg mindig rossz, függetlenül a cselekvő szándékaitól és a körülményektől.

– Valójában teljesen kizárják az illendőségi érvet, amely Szent Tamás szerint mindig a körültekintés kifejezésének módja. Nem haszonelvűség, nem is könnyed pragmatizmus, hanem annak módja, hogy az ember kifejezze, hogy valami helyes, illendő, harmonikus. A válás kérdésében az érvelésnek ezt a módját a megalkuvást nem tűrő moralistáink módszeresen kizárták. Ha rosszul értelmezzük, akkor az intrinsece malum eleve kizár minden vitát a körülményekről, az élet természetéből fakadó összetett helyzetekről. Egy emberi cselekedet soha nem egyszerű, ezért fennáll a veszély, hogy a tárgy, a körülmények, a cél megkülönböztethető tagoltságát álságos módon egybemossuk, holott ezeket a szabadság és jó iránti vágy fényében kellene látnunk. A szabad cselekedetet egy fizikai cselekedetre szűkítjük le, oly módon, hogy a kristálytisztza logika nem ad teret semmiféle erkölcsi vitának és semmiféle körülménynek. Paradox módon az intrinsece malumra összpontosítva elvész az erkölcsi elbírálás minden gazdagsága, sőt mondhatnám szépsége, elkerülhetetlenül pusztulásra van ítélve. Nemcsak arról van szó, hogy a helyzetek erkölcsi vizsgálata egyoldalúvá válik, hanem arról is, hogy elvágjuk magunkat attól, hogy globális módon lássuk a válás drámai következményeit: az anyagi, pedagógiai, pszichológiai hatásokat. Mindenre igaz ez, ami a házasság és a család témájával kapcsolatos. Az intrinsece malumhoz való megszállott ragaszkodás olyannyira elszegényítette a vitát, hogy megfosztottuk magunkat (a házasság) egyedülállósága, felbonthatatlansága, életre való nyitottsága és az arról szóló egyházi tanítás emberi alapjai melletti érvek széles skálájától. Nem tudunk már lelkesen beszélgetni ezekről az emberi helyzetekről. A színódus egyik szegletköve a keresztény család helyzete, nem olyan nézőpontból, amely kizár, hanem amely magába fogad. A keresztény család kegyelem, Isten ajándéka. Küldetés és természeténél fogva – ha keresztény módon élük meg – olyasvalami, amit az embernek be kell fogadnia. Egyszer valaki egy olyan családi zarándoklatot javasolt, amelyre a szervezők kizárólag azokat a családokat hívták volna meg, amelyek a természetes családtervezést gyakorolják. A püspöki konferencia egyik találkozáján megkérdeztük tőlük, hogyan szeretnék ezt megvalósítani: „Azokat választjátok, akik száz százalékban gyakorolják? Vagy x százalékban? Hogyan gondoltátok?” Ebből a karikatúraszerű helyzetből látszik, hogy ha ilyen alapon vizsgáljuk a keresztény családot, elkerülhetetlenül szektássá válunk. Egy külön világ. Ha a biztonságot keressük, nem vagyunk keresztények, csak magunk körül forgunk!

Vannak, akik objektív kritériumokat akarnak, amelyek alapján rendszeresen megengedhető lenne a rendezetlen kapcsolatban élőknek, hogy részt vegyenek az egyház szentségi életében. Néhány színódusi atya viszont arról beszélt, hogy lelkipásztori megkülönböztetésre van szükség. Beszéltek bűnbánati gyakorlatról is az újráházasodott elvált párok esetében, akik kérik, hogy a szentségekhez járulhassanak.

– Ha volt már egy érvényes egyházi házasságkötés, a második együttélés törvénytelen marad. A rendezetlen életállapotban élő emberek spirituális és lelkipásztori kísérésének azonban megvan a maga tágabb dimenziója, amelyben a minden és a semmi között meg kell találni az utakat. Egy rendezetlen életállapotot nem lehet rendezetté nyilvánítani, de megvannak a gyógyulás, az alapos tanulmányozás útjai, olyan utak, ahol a törvényt lépésről lépésre lehet megvalósítani. Vannak olyan helyzetek, amikor a pap,

a kísérő, aki a lelkük mélyéig belelát a felekbe, ezt mondhatja: „Olyan helyzetben vagytok, hogy lelkiismeretesen, a ti lelkiismeretek szerint és az én lelkipásztori lelkiismeretem szerint úgy látom, helyetek van az egyház szentségi életében.”

Hogyan lehet elkerülni az önkényes döntéseket?

– A probléma már most is létezik, mert vannak olyan lelkipásztorok, akik könnyedén veszik ezt a döntést. De a *laissez-faire* soha nem jelentette azt, hogy le kellene mondani a jó lelkipásztori kísérésről. Mindig is a lelkipásztor feladata lesz, hogy megtalálja az igazságnak és az általa kísért emberek életének megfelelő utat, akár úgy, hogy talán soha nem fogja tudni mindenkinek megmagyarázni, hogy rájuk miért az egyik döntés vonatkozik, és nem a másik. Az egyház az üdvösség szentsége. A *salus animarum* érdekében számos utat és számos dimenziót kell felfedezni.

Befogadásról és kísérésről beszélünk tehát...

– Ferenc pápa azt mondta nekünk, osztrák püspököknek, amit sok más püspöknek is mondott: „Legyetek társaik, kísérjétek őket.” Azt javasoltam az egyházmegyémbe, hogy legyünk útítársai a rendezetlen házastársi kapcsolatban élő embereknek, hogy kilépjünk a média által terjesztett problémafelvetés köréből, ami mintha Ferenc pápa pápaságát tesztelné: „Vajon irgalmas lesz végül azokkal, akik rendezetlen életállapotban élnek?” Az emberek általános érvényű megoldásokat várnak, pedig a jó pásztor hozzáállását mindenekelőtt az jellemzi, hogy kísérőül szegődik az emberek mellé, akik személyes életükben megélik egy válást és egy új házasságot. Szeretném, ha először elidőznének a sebek és a szenvedések kérdésén. Mielőtt ítélnének, mindenekelőtt figyelniük kell. De nagyon fontos, hogy amikor irgalmasságról beszélünk, akkor tudni kell, hogy az első irgalmasság nem az egyház irgalmassága, hanem az irgalmasság a gyermekeink iránt. Először mindig felteszem ezeket a kérdéseket: „Kudarcot vallott a házasságotok? Gyermekeitekre tettétek ennek a kudarcnak a súlyát, saját viszályotok súlya az ő vállukra nehezedett? Gyermekeiteket túsul ejtette ez a köztetek lévő harc? Mert amikor azt mondjátok, hogy az egyház nem irgalmas az új együttéléssel szemben, akkor előbb azt a kérdést kell feltennetek magatokban, ti mennyire vagytok irgalmasok gyermekeitekkel szemben. Nagyon gyakran a gyermekek egész életükön keresztül hordozzák a viszályotok, a házasságotok kudarcának súlyát.”

És aztán a gyermekeken kívül ott van az elhagyott fél helyzete is.

– Nagyon keveset beszélünk erről a sok emberről, aki egyedül marad a válás után, akit félreállítottak, aki szenved a magánytól, attól, hogy házastársa elhagyta. Figyelünk ezekre az emberekre az egyházban? Igyekszünk figyelemmel kísérni őket, társul szegődni melléjük? Vannak más kérdések is: az újráházasodott elváltak elég erőfeszítést tettek annak érdekében, hogy az új kapcsolatért elhagyott házastárral kiengesztelődjenek? Vagy úgy léptek be az új életközösségbe, hogy az elhagyottak magukban hordozzák haragjuk súlyát, esetleg akár a gyűlöletüket is a házastárs iránt, aki elhagyta őket? Végül ott van

a legkényesebb kérdés, amelyre helyettük senki nem tudna válaszolni: „Milyen lelkiismerettel álltok meg Isten előtt? Hűséget ígértetek egymásnak egész életetekre, és kudarcot vallottatok... Mit jelent ez a lelkiismeretek számára? Nem azért mondom ezt, hogy bűntudatba kergetsek benneteket, de a kérdés ettől függetlenül megmarad. Megígértem valamit, amit nem tudtam megtartani. A hűség nagy érték. Nem tudtam megtartani, amit ígértem, vagy mindketten, kölcsönösen nem tudtuk megtartani.”

Ezek a kérdések azonban megnyitják a bűnbánat és a kiengesztelődés útját, különben nem lenne értelmük...

– Mindez előkészítheti az alázat útját, elő is kell készítenie. Nem lehet kizárólag úgy tekinteni az egyház szentségi életében való részesedés kérdésére, mint egy igényre, hanem mint meghívásra a megtérés útjára, amely a végtelenül irgalmas Úrral való találkozás új dimenzióit nyithatja meg. Mindig meg kell látni azt, ami pozitív, még a legnehezebb helyzetekben is, a nyomorúságos helyzetekben is. A mozaikcsaládokban gyakran találkozunk a nagylelkűség meglepő példáival. Tudom, hogy amikor ezt mondom, megbotránkoztatok egyeseket... De mindig lehet valamit tanulni azoktól az emberektől, akik rendezetlen életállapotban élnek. Ferenc pápa erre akar megtanítani minket.

Beszélne egy kicsit a lelkipásztorként megélt tapasztalatairól? Eszébe jut valamilyen különleges helyzet, amelynek jelentősége lehet?

– Van egy felejthetetlen élményem abból az időszakból, amikor diák voltam a Saulchoirban, a párizsi domonkosoknál. Még nem voltam pap. Élt egy hajléktalan pár a Szajna hídja alatt, amely az Évry-kolostor felé vezetett. A nő prostituált volt előtte, azt nem tudom, hogy a férfi mi volt korábban. Természetesen nem voltak házások, nem jártak templomba, de ahányszor csak arra mentem, mindig arra gondoltam magamban: „Istenem, ők segítenek egymásnak egy igen kemény élet útjait járni.” És amikor láttam, milyen gyengéd gesztusaik vannak egymás iránt, arra gondoltam: „Istenem, milyen szép, ahogyan ezek a szegény emberek segítik egymást, milyen nagy dolog!” Isten jelen van ebben a szegénységben, ebben a gyengédségben. Ki kell lépniünk abból az oly korlátolt nézőpontból, ahogy a rendezetlen életállapotban élők szentségekhez járulását nézzük. Az a kérdés: „Hol van Isten az életükben? És én mint lelkipásztor hogyan ragadhatom meg Isten jelenlétét az életükben? És ők hogyan tudnak segíteni nekem abban, hogy jobban meg tudjam ragadni, mi Isten műve egy ember életében?” Tudnunk kell *in actu* olvasni Isten szavát, az élet és nem csak az ősnymotatványok sorai között!

Isten irgalma előtt vannak olyannyira helyrehozhatatlan helyzetek, amelyek esetében az egyház nem tehet mást, mint hogy végleg kizárja az embert a kiengesztelődés és az eucharisztia szentségéből?

– Természetesen lehetnek olyan helyzetek, hogy az ember kizárja magát ebből. Amikor Jézus azt mondja: „De ti nem akartátok.” Isten ezzel szemben bizonyos értelemben

fegyvertelen, mert szabadságot adott nekünk... És az egyháznak el kell ismernie és el kell fogadnia, hogy az embernek szabadságában áll nemet mondani. A bonyolult életállapotban élőknek nehéz lenne mindenáron megbékíteni azzal, hogy teljesen részt vehetnek az egyház életében. Ez soha nem áll annak útjában, hogy az ember reménykedjen és imádkozzon, és mindig meghívást jelent arra, hogy az ember a helyzetét Isten gondviselésére bízva, aki mindig újra és újra felkínálja a szabadulás eszközeit. A kapu soha nincs zárva.

Sok más dologgal együtt az a kérdés is felmerült, hogy az azonos nemű emberek együttélését ismerjék el házasságként. Hogyan lehet rátalálni azokra a szavakra, amelyek a homoszexuális orientációjú emberek hitben való kísérését segítik, realista és evangéliumi módon?

– Tiszteletben lehet és kell tartani azt a döntést, hogy valaki azonos nemű emberrel akar együtt élni, hogy a polgári törvényekben olyan eszközöket akar keresni, amelyekkel meg szeretnék védeni az együttélésüket, helyzetük védelmét törvények által szeretnék biztosítani. De ha azt kérik, az az igény merül fel, hogy az egyház házasságnak nevezze ezt az együttélést, akkor bizony azt kell mondanunk: *non possumus*, vagyis nem tehetjük. Nem diszkrimináljuk ezzel ezeket az embereket: a megkülönböztetés nem jelent diszkriminációt. Ez egyáltalán nem akadályozza annak, hogy nagy tisztelettel, barátsággal forduljunk az ilyen típusú életközösségekben együtt élő párok felé, vagy együttműködünk velük, és legfőképpen nem jelenti azt, hogy megvetjük őket. Senki számára nem kötelező elfogadni ezt a tanítást, de azt nem lehet elvárni, hogy az egyház ne tanítsa.

Volt olyan helyzet az életében, hogy homoszexuális emberek kérdéseik elé állították?

– Igen, ismerek például egy homoszexuálist, akinek éveken keresztül sok kapcsolata volt, nem egy emberhez ragaszkodott, nem élettársi kapcsolatban élt, hanem gyakran létesített kapcsolatot különböző emberekkel. Most rátalált a stabil kapcsolatra. Ez javulás, legalábbis emberi szinten: nem egyik kapcsolatból a másikba megy át, hanem megállapodik egy olyan kapcsolatban, amely nem csak a szexualitáson alapul. Osztozik a másik életében, osztozik vele örömben és szenvedésben, segítik egymást. El kell ismerni, hogy ez az ember fontos lépést tett a saját és mások érdekében, még ha természetesen nem is olyan helyzetben van, amelyet az egyház szabályosnak tarthat. Szükséges, hogy elítéljük magát a homoszexuális aktust, de az egyháznak először nem a hálószerzőbe kell benéznie, hanem az étkezőbe! Kísérni kell az embereket az úton!

Végső soron hogyan lehet megfelelő, vagyis evangéliumi módon válaszolni ezekre a kihívásokra?

– Benedek pápa nagyszerűen megmutatta tanításában, hogy a keresztény élet elsősorban nem egy erkölcsi tanítás, hanem egy barátság, egy találkozás, egy ember. Ebben a barátságban megtanuljuk, hogyan viselkedjünk. Ha azt mondjuk, hogy Jézus

a mesterünk, az azt jelenti, hogy közvetlenül tőle tanuljuk a keresztény élet útját. Ez nem elvont hittételek katalógusa, nem egy hátizsák, tele nehéz kövekkel, amelyet cipelnünk kell, hanem élő kapcsolat. A *sequela Christi* keresztény gyakorlatában igaznak bizonyul ez a keresztény út, és az öröm gyümölcseit termi. Jézus megígérte, hogy ezen az úton „a Szentlélek [...] megtanít majd titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek” (Jn 14,26). Az egyház egész tanítása csak a Jézussal való élő kapcsolaton, a vele való barátságon, a Szentlélek vezetésére való ráhagyatkozáson belül nyeri el értelmét. Ebben van Ferenc pápa gesztusainak ereje. Azt hiszem, valóban él a jezsuitáknak és *Szent Ignác*nak az a karizmája, hogy készek ráhangelődni a Szentlélek mozgására. Ez egyben *Szent Tamás* klasszikus tanítása az új törvényről, Krisztus törvényéről, amely nem külsődleges törvény, hanem a Szentlélek műve az emberi szívben. Természetesen szükségünk van külsődleges tanításra is, de kerestül kell mennie az emberi szívben ahhoz, hogy élő valósággá váljék. Amikor egy valóban megélt keresztény házasságot figyelünk, akkor érzékeljük, mit is jelent a házasság; ha *Teréz anyát* látjuk cselekedni, akkor a gesztusaiból értjük meg, mit jelent szeretni a szegényeket. Az élet tanít meg a doktrínára, jobban, mint ahogy a doktrína megtanít az életre.

A színóduson voltak viták és feszültségek a tanítás és az irgalmasság, a tanítás és a lelkipásztorkodás között. Hogyan lehet egyesíteni a két dimenziót?

– A színódusi módszer lényegét érintjük most. Az egyház tanítása a jó pásztor tanítása. Ha hittel közelítünk, nincs szembenállás a tanítás és a lelkipásztorkodás között. A tanítás nem elvont kinyilatkoztatás, amely nincs kapcsolatban azzal, „mit mond a Lélek az egyházaknak” (Jel 2,7). A lelkipásztorkodás nem alacsonyabb rendű, akár pragmatikus megnyilvánulása a tanításnak. A tanítás a jó pásztor tanítása, aki személyében mutatja meg az élet igaz útját, egy olyan egyház tanítása, amely az úton járva elébe megy mindazoknak, akik az Örömhírré várnak, és várakozásukat olykor a szívükben, titokban őrzik. A lelkipásztorkodás az üdvözülés doktrínája *in actu*, a jó mester szavai az életről a világnak. Összefonódás van Isten szavának e két dimenziója között, amelynek az egyház a hordozója. A tanítás lelkipásztorkodás nélkül nem más, mint „pengő cimbalom” (1Kor 13,1). A lelkipásztorkodás tanítás nélkül csak „emberi látásmód” (Mt 16,23). A tanítás mindenekelőtt az Örömhír: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16). A hit alapvető igazságának hirdetése: Isten irgalmas volt. Az egyház egész tanítása éppen ez az üzenet, amely később az azt kiegészítő tanításokban fogalmazódik meg, a dogmatikus és morális igazságok valódi hierarchiájában. Mindig vissza kell térnünk a *kérügmához*, ahhoz, ami lényeges és értelmet ad egész doktrinális *corpus*unknak, különösképpen az erkölcsi tanításnak.

Lelkipásztornak kell lenni...

– Ferenc pápa mindannyiunkat igazi lelkipásztori megtérésre hív. A [rendkívüli] színódus záró beszédében jól összefoglalta mindazt, amit azon értett, hogy a színódus tapasztalata az egyház tapasztalata, az egy, szent, katolikus és apostoli egyház tapasztalata,

amely bűnösökből áll, akiknek szükségük van az Ő irgalmára. Olyan egyházé, amely nem fél együtt enni a prostituáltakkal és a vámosokkal. A pápa tökéletesen kifejezi azt az egyensúlyt, amely a lelkipásztori megtérést jellemzi. A beszéde végén spontán módon mindenki felállt, és egyhangú, lelkes tapsal üdvözölte. Mindenki érzékelte, hogy a pápa, Péter szólalt meg.

*

Úgy zárjuk beszélgetésünket, hogy mindketten meg vagyunk győződve arról, hogy „a család hivatása és küldetése az egyházban és a mai világban” témának szentelt rendezés színódus egy újabb állomása lesz annak a nagyobb útnak, amelyhez szükség van a lélek világosságára, ami nemcsak a fogalmak, hanem a tapasztalat gyümölcse is. „Emberi lények útjáról van szó – mondja nekem a bíboros. – A vigaszok mellett ott vannak a vigasztalanság, a feszültség és a kísértés pillanatai is. Mindannyian a lelkek megkülönböztetésére kaptunk meghívást.”

Antonio Spadaro SJ
Fordította: Thullner Zsuzsanna

